

Er verandert niets als je 't niet recht in de ogen kijkt

Enkele overwegingen van leden van de Commissie Mijnsals op het gebied van de bestrijding van racisme en discriminatie in de (voetbal)sport

*Marjan Olfers en Jacinta Lieuwes**

'Racisme en discriminatie vormen een maatschappelijk probleem dat helaas ook in het voetbal de kop opsteekt en dat moet stoppen', aldus de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB).¹ Terwijl 8 miljoen Nederlanders plezier beleven aan sport, zorgen spreekkoren keer op keer voor menselijk leed en maatschappelijke onrust (CIDI 2012).² Keeper Stanley Menzo kreeg er in 1991 mee te maken.³ Niet alleen met oerwoudgeluiden, er werden ook bananen naar de zwarte keeper gegooid. Het lijkt in dit opzicht alsof er de laatste jaren ten aanzien van spreekkoren niet veel is veranderd. Al jarenlang vinden meer dan veertig incidenten per seizoen plaats in stadions, waarbij het gaat om racistische en discriminerende spreekkoren.⁴

* Prof. mr. M. Olfers is lid van de Commissie Mijnsals, als hoogleraar sport en recht verbonden aan de Vrije Universiteit Amsterdam en tevens gespecialiseerd in governancevraagstukken en integriteit. Daarnaast is zij mededirecteur en eigenaar van Verinorm. Verinorm is een onderzoeks- en adviesbureau op het gebied van integriteit en sociale veiligheid, gespecialiseerd in incidentenonderzoek, cultuur- en integriteitsonderzoek en opleiding en training. J. Lieuwes is zelfstandig organisatie-, team- en individueel coach en voorzitter van de voetbalvereniging ODIN '59.

1 Zie www.knvb.nl/themas/sportiviteit-en-respect/diversiteit/aanvalsplan-tegen-racisme-en-discriminatie, bezocht in februari 2023.

2 Als het gaat om antisemitische spreekkoren noteert het CIDI in 2012: '13 incidenten in 2012, een forse stijging ten opzichte van 2011 met 5 incidenten. In de meeste gevallen gaat het om spreekkoren bij betaald voetbal, maar ook in amateursport deden zich incidenten voor. Ook het aandeel van sportincidenten op het totale aantal – 10% in 2012 tegen 4% in 2011 – is in 2012 gegroeid. Dit kan een weerspiegeling zijn van het feit dat incidenten in de sport in 2012 meer in de aandacht stonden, waardoor mogelijk de meldingsbereidheid steeg.'

3 Zie www.parool.nl/ps/oud-keeper-stanley-menzo-over-druk-succes-en-racisme-ik-voelde-me-tot-op-het-bot-vernederd-b0afd113/, bezocht in februari 2023.

4 Jaarverslagen van het CIV vanaf 2015.

In de nasleep van een racistisch spreekkoor op 17 november 2019 tijdens de wedstrijd FC Den Bosch-Excelsior besloten de overheid en de KNVB tot het plan 'Ons voetbal is van iedereen' (hierna: ovivi). Het plan gaat uit van het voorkomen, signaleren en sanctioneren van racisme en discriminatie. Het betreft een centrale en gezamenlijke aanpak die zich richt op alle stakeholders, waaronder naast de overheid en de KNVB, de Eredivisie, Keuken Kampioen Divisie, spelers, trainers, scheidsrechters, clubs, supporters, maatschappelijke organisaties en voetballiefhebbers. Voor drie jaar werd ruim € 14 miljoen geïnvesteerd. Dit was niet de eerste actie tegen racisme, denk bijvoorbeeld aan 'Say No to Racism' van de UEFA (2013) of 'Geef racisme de rode kaart', dat oorspronkelijk startte in het Verenigd Koninkrijk met 'Show Racism the Red Card Europe' (2019). In het kort richtten de acties zich op bewustwording en diversiteit en op thema's als tolerantie en sociale cohesie en de negatieve impact van racisme. Ovivi is tot nu toe wel het meest uitgebreide antidiscriminatieprogramma van de KNVB. Een goed inzicht in het fenomeen in het voetbal wordt gegeven in de documentaire *Allemaal gelijk* met presentator Humberto Tan (CCV 2022). Tan spreekt in de documentaire met (oud-)voetballers, supporters, trainers en wetenschappers. Uit de documentaire blijkt hoe lastig het is om mensen te vinden die erover willen spreken en hoe hardnekkig het probleem is.⁵ Er kwamen twintig maatregelen en interventies tot stand. Het betreft als het ware een gereedschapskist op het gebied van het voorkomen, signaleren en sanctioneren, met als doel discriminatie beter te bestrijden. In navolging van het plan ovivi en in het licht van de ambitie racisme en discriminatie tegen te gaan, werd de onafhankelijke Commissie Mijns opgericht onder voorzitterschap van Humberto Tan, die de KNVB op dit thema gevraagd en ongevraagd kan adviseren.⁶ Het is een *onafhankelijke* commissie die de KNVB en de rijksoverheid 'in kennis en zo nodig daad help[t] in het realiseren van haar ambities waar het gaat om racisme, discriminatie en inclusiviteit in het voetbal'.⁷ De commissie is – met toestemming – vernoemd naar de eerste Surinaams-Nederlandse voetballer Humphrey August Mijns (1930-2019), die voor het Nederlands elftal speelde. Hij debuteerde op

5 De film is gratis te bekijken via veiligewedstrijd.nl.

6 Zie commissiemijns.nl. De commissie staat onder voorzitterschap van Humberto Tan; verder nemen deel aan de commissie: Ahmed Marcouch, Jeroen Visscher, Daphne Koster, Ruud Gullit, Robert Geerlings, Jacinta Lieuwes en Marjan Olfers.

7 Zie de website commissiemijns.nl, bezocht in februari 2023.

3 april 1960. Zoals hiervoor benoemd, is de commissie door de KNVB in het leven geroepen. De commissieleden ontvangen geen inkomsten van de KNVB. Het doel is een duurzame verandering in het voetbal teweeg te brengen.

In dit artikel staan we kort stil bij het omgaan met racisme en discriminatie in de praktijk en de maatschappelijke reactie op racisme in de voetbalsport, waarbij we kort terugblikken op de instelling en inzet van de Commissie Mijns en kort vooruitblikken naar de toekomst. Dit doen we zo veel mogelijk aan de hand van concrete voorbeelden. Daarbij gaan we tevens in op de vraag of de Commissie Mijns zich niet had moeten terugtrekken, bijvoorbeeld nadat werd besloten de *OneLove*-band (een aanvoedersband die staat voor inclusiviteit in het voetbal) niet te dragen.

De aanleiding: racistische spreekkoren in het voetbal

Op 17 november 2019, tijdens de wedstrijd FC Den Bosch-Excelsior, startten aanhangers van Den Bosch met racistisch gejoel tegen Excelsiorspeler Ahmad Mendes Moreira. FC Den Bosch kwam met een reactie die later door de club als ‘een blunder’ werd omschreven.⁸ De spreekkoren werden gebagatelliseerd. FC Den Bosch gaf in eerste instantie aan dat ‘ze [dat] al jaren tijdens elke wedstrijd [doen]’ en volgens de woordvoerder was het spreekkoor over zwarte piet ook niet gericht tegen de zwarte speler.⁹ Voormalig minister Grapperhaus nam ‘met afgrijzen kennis’ van het incident en riep op tot ‘meer concrete acties’, en wilde met de KNVB in gesprek.¹⁰ Wederom leidden de spreekkoren tot maatschappelijke verontwaardiging.

Terwijl ovi van de grond werd getild, werd niemand die betrokken was bij het racistische spreekkoor tegen Ahmad Mendes Moreira vervolgd. Het Openbaar Ministerie kon niet achterhalen wat er precies door wie was gezegd en het ontbrak het Openbaar Ministerie – dus – aan bewijs. Hoewel spreekkoren strafrechtelijk van aard kunnen zijn,

8 Zie www.omroepbrabant.nl/nieuws/3106698/fc-den-bosch-biedt-excuses-aan-na-racistisch-gejoel-onze-reactie-was-een-blunder, bezocht in maart 2023.

9 Zie www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/fc-den-bosch-diep-door-het-stof-om-racistische-spreekkoren-we-hebben-de-plank-misgeslagen~bba93304/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F, bezocht in maart 2023.

10 Zie www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/knkv-wij-kunnen-het-maatschappelijk-probleem-van-racisme-niet-alleen-verdrijven~b37e977a/, bezocht in maart 2023.

op grond van groepsbelediging (art. 137c Wetboek van Strafrecht; Sr), het aanzetten tot haat, geweld of discriminatie (art. 137d Sr), het verspreiden van discriminatoire uitlatingen (art. 137e Sr) of belediging (art. 266 Sr) met een discriminatieaspect, blijkt het lastig om te komen tot bewijsbaarheid.¹¹ Er dient immers een persoon te worden geïdentificeerd. De club legde na de wedstrijd wel – civielrechtelijke – stadionverboden op, echter niet vanwege racistische uitingen, maar vanwege algemeen wangedrag zoals het gooien met bekertjes.

In de praktijk blijkt dat racistische spreekkoren vooral leiden – mits civielrechtelijk bewijsbaar – tot civielrechtelijke stadionverboden (Auditteam Voetbal en Veiligheid 2022). Zo werden stadionverboden opgelegd na een racistisch spreekkoor gericht tegen Seydine N'Diaye van FC Dordrecht tijdens de wedstrijd tegen MVV in Maastricht op 25 februari 2022. De directeur van MVV reageerde door te zeggen: 'Wij tolereren geen enkele vorm van discriminatie.'¹² De spelers van FC Dordrecht knielden na afloop van de wedstrijd. N'Diaye deed ook aanpak van racisme bij de politie.¹³ Er werden stadionverboden voor de duur van twintig jaar opgelegd. MVV werd niet bestraft, omdat MVV niets te verwijten viel, aldus de KNVB, en alles had gedaan wat redelijkerwijs van een club verwacht mag worden.¹⁴ Het was wel voor het eerst dat dergelijke zware individuele straffen werden opgelegd. Het zegt vooral iets over de persoonsgerichte aanpak. De club blijft daarbij regelmatig buiten spel. Ter vergelijking, de wereldvoetbalbond FIFA en de Europese bond UEFA kunnen bij racistische of discriminerende spreekkoren het land/de club met een boete en/of het spelen van een of meerdere wedstrijden zonder publiek sanctioneren en doen dat ook regelmatig.¹⁵ Toen bijvoorbeeld in 2021 tijdens de interland Hongarije-Engeland de Hongaarse harde kern oerwoudgeluiden maakte richting de Engelse spelers Raheem Sterling en Jude Bellingham moest Hongarije wegens discriminerend gedrag van zijn fans tijdens de EK-wedstrijden twee UEFA-thuiswedstrijden zonder toeschouwers spelen. Bij de FIFA gaat het om een boete van CHF 20.000. In 2022 werd

11 Zie bijv. HR 22 december 2009, ECLI:NL:HR:2009:BK3366.

12 Zie <https://nos.nl/artikel/2418973-mvv-legt-twee-racistische-knappen-stadionverbod-op-gaat-in-overleg-met-knvb-en-om>, bezocht in maart 2023.

13 'Vier MVV fans krijgen stadionverbod van 20 jaar wegens racisme', NOS 14 april 2022.

14 Zie www.pzc.nl/nederlands-voetbal/knvb-maakt-korte-metten-met-racisme-4-mvv-fans-krijgen-stadionverbod-van-20-jaar~ac4f1c90/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F, bezocht in maart 2023.

15 Zie www.bndestem.nl/sport/fifa-verscherpt-straffen-voor-racisme~a25d22ea/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F.

Frankfurt gesanctioneerd door UEFA met een boete van € 15.000 omdat een nazigebaar werd gemaakt door Duitse supporters. Bij alle sanctiemaatregelen op het gebied van repressie, zoals het opleggen van stadionverboden, is vanzelfsprekend het leed al geschied. In preventieve zin kan het risico van spreekkoren voor een burgemeester reden zijn om bij voorbaat te besluiten geen uitpubliek toe te laten in het stadion. In 2022 waren antisemitische spreekkoren onder meer een reden voor burgemeester Halsema van Amsterdam om Ajax zonder het uitpubliek van PSV te laten spelen in de Arena op 6 november 2022.

Waar staan we nu?

Na nieuwe spreekkoren, dit keer homofobisch van aard, door supporters van Spakenburg tijdens de wedstrijd tegen PSV op 4 april 2023 en het geweldsincident door een Feyenoordsupporter gericht tegen Davy Klaassen van Ajax op 5 april 2023, klinken opnieuw geluiden om hard in te grijpen. De minister waarschuwt dat eredivisiewedstrijden mogelijk zonder uitpubliek zullen worden gespeeld.¹⁶ Deze oproep komt nadat al veel in werking is gezet. Om bijvoorbeeld de bewijsbaarheid van door personen geuite spreekkoren te vergroten is door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) een innovatiechallenge¹⁷ geïnitieerd voor de inzet van slimme technologie in stadions.¹⁸ Twee leden van de Commissie Mijnsals namen in 2021 zitting in de commissie van ZonMw om de voorstellen te beoordelen.¹⁹ Het gaat om technologie die het bijvoorbeeld mogelijk maakt om geluid op persoonsniveau te detecteren. Dit zou de bewijsbaarheid van betrokkenheid bij spreekkoren kunnen vergroten. Er werden vijf projectplannen ingediend die moesten bijdragen aan een positievere sportcultuur in Nederland. Er zijn inmiddels pilots van start gegaan bij Feyenoord, PEC Zwolle, PSV en ADO Den Haag.²⁰ Het is de bedoeling

16 Zie <https://www.ad.nl/nederlands-voetbal/kabinet-en-politie-na-wangedrag-in-de-kuip-tijd-rijp-om-ook-te-kijken-naar-bepert-toelaten-thuispubliek~adec812d/>, bezocht in april 2023.

17 Dit is een methode om in samenwerking tussen organisaties vooruitgang te realiseren.

18 Zie www.knvb.nl/nieuws/themas/sportiviteit-respect/66321/pilot-met-slimme-technologie-tegen-discriminerende, bezocht in maart 2023.

19 Zie www.zonmw.nl/nl/subsidies/openstaande-subsidieoproepen/detail/item/de-inzet-van-slimme-technologie-in-voetbalstadions-voor-de-aanpak-van-racisme-en-discriminatie/.

20 Pec Zwolle heeft inmiddels de pilot op de lange termijn geschoven.

dat in de genoemde stadions de technologie verder wordt getest en doorontwikkeld. Het gaat bijvoorbeeld bij Feyenoord om te achterhalen wat het ongewenste gedrag triggerde. Maar ook om welke preventieve maatregelen het beste getroffen kunnen worden. Verder gaat het erom hoe het ongewenste gedrag het beste kan worden gesignaleerd, geregistreerd, geïdentificeerd en gesanctioneerd.²¹

De Commissie Mijnsals staat voor een lik-op-stukbeleid waarbij onder meer – net als bij de FIFA en UEFA – direct moet worden overgegaan tot sancties die – ook – de club raken. De KNVB wijkt hier af van de lijn die de FIFA en UEFA hanteren. De KNVB sanctioneert de club uitsluitend indien volgens de KNVB de club ook daadwerkelijk een verwijt gemaakt kan worden. De Commissie Mijnsals gaf in de zaak rond MVV als reactie richting de KNVB aan dat supporters van MVV niet voor het eerst in de fout gingen en maatregelen tegen de club wel degelijk gepast zouden zijn. De aanklager van de KNVB is onafhankelijk en heeft een ander besluit genomen.

Ondanks nieuwe en zwaardere maatregelen ten tijde van ovivi, waaronder een verdubbeling van de sancties (twintig jaar), een in discriminatie gespecialiseerde aanklager en de ontwikkeling van nieuwe technieken en een app waarbij eenvoudig melding gemaakt kan worden van discriminatie (de discriminatiemelder), vinden alle inspanningen ten spijt nog steeds discriminerende spreekkoren plaats. In de regel volgen dan Kamervragen en wordt stelselmatig gesproken over een hardere aanpak.²² Hoe het ook zij, de conclusie is eveneens snoeihard. Racistische en discriminerende spreekkoren komen voor en blijken lastig aan te pakken.²³ Bovendien houdt het niet op bij dergelijke spreekkoren. Uitingen van racisme en discriminatie zien we niet alleen bij spreekkoren. Een ander probleem zijn bijvoorbeeld de racistische en discriminerende uitlatingen via social media gericht tegen voetballers.²⁴ Op basis van de resultaten van een onderzoek gericht op mannelijke contractspelers blijkt dat online discriminatie veel voorkomt. Van de honderd profspelers bleek dat 44% discriminerende

21 Zie www.sportinnovator.nl/nieuws/pilot-met-slimme-technologie-tegen-discriminerende-sprekkoren/.

22 Zie bijv. Kamervragen in het vergaderjaar 2022-2023.

23 Op dit moment loopt een onderzoek in opdracht van het WODC naar voetbalgerelateerd wangedrag en de overdraagbaarheid van instrumenten naar België (en daarmee ook naar andere Europese landen). Racisme en discriminatie worden in dit onderzoek meegenomen.

24 Zie www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2022-07/Online_discriminatie voetbal.pdf.

berichten via social media had ontvangen. Oviwi wordt naar aanleiding van het onderzoek uitgebreid en aangepast om toereikend te zijn voor de aanpak van online discriminatie via social media.²⁵ En dan hebben we het nog niet over racisme en discriminatie in de recreatiesport. Uit de factsheet ‘Sportgedrag en ervaren racisme etnische minderheden’ (2021) van het Mulier Instituut blijkt dat 37% van de sporters met een migratieachtergrond wel eens te maken heeft met negatieve uitingen, waaronder onder meer uitschelden, uitsluiting en fysiek geweld. 17% van de sporters die zijn aangesloten bij een sportvereniging geeft aan te maken te hebben gehad met ‘grappen’ of andere opmerkingen over hun huidskleur, herkomst of geloofsovertuiging.²⁶

De roep om hard, snel optreden is van alle tijden. De zorg dient naar onze mening naast alle maatregelen die worden genoemd in oviwi, uit te gaan naar de speler die dit overkomt. Je ziet spelers worstelen wanneer ze op een dergelijk incident reageren. Uit de wetenschap weten we dat het tot negatieve gevoelens kan leiden. Er bestaat altijd de dreiging van stereotypering.²⁷ Een woedende reactie van een zwarte speler op een spreekkoor bevestigt het stereotiepe beeld van agressief en lastig. De *unconscious bias* (onbewuste stereotypering) van de joelende menigte wordt gevoeld. De term ‘*unconscious bias*’ verwijst naar onbewuste vooroordelen die we als mens hebben, maar waarvan we ons vaak niet bewust zijn.²⁸ Zo blijkt uit onderzoek bijvoorbeeld ook dat het commentaar bij voetbalwedstrijden doorspekt is van vooroordelen. Spelers met een lichtere huidskleur werden geprezen als intelligenter, van hogere kwaliteit en harder werkend dan spelers met een donkere huidskleur.²⁹ Uit een onderzoek van de KU Leuven naar stereotypen in het voetbal blijkt onder meer dat zwarte voetballers in België minder vaak als keeper of als verdediger worden ingezet, maar veel vaker als aanvallers, en dat coördinerende taken minder snel aan zwarte spelers worden gegeven. Er zijn niet of nauwelijks trainers van kleur en ook in de bestuurskamers in België zijn er geen of nauwelijks

25 Zie www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2022-07/Online_discriminatie_voetbal.pdf.

26 Zie www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=10585&m=1639146543&action=file.download.

27 Zie www.knvb.nl/info/57855/stereotype-denken-belemmert-de-ontwikkeling-van-voetballende-meiden.

28 Zie www.huffingtonpost.co.uk/entry/old-fashioned-and-modern-racism-in-football_uk_5a6b16fee4b0609b0bf05eb0, bezocht in maart 2023.

29 Zie <https://runrepeat.com/racial-bias-study-soccer>.

zwarte bestuurders. Een zwarte voetballer heeft bovendien 5% meer kans om een rode kaart te ontvangen.³⁰

De speler verdient alle steun van de coach, de andere spelers, de club, de KNVB en de samenleving als geheel. Het is – mede – aan de Commissie Mijns om te laten zien dat wij om de speler(s) staan. Het negeren of bagatelliseren van discriminerende en racistische uitingen is ernstig. En daarnaast: bij ieder incident mogen we niet afdwalen van het onder ogen zien van de onderliggende structuur en de cultuur.

Inclusiviteit

De commissie heeft vanaf de start gewezen op de noodzaak structurele factoren aan te pakken, waaronder de ongelijkheid in behandeling (ongelijke allocatie van arbeid) waardoor talent niet ten volle wordt benut, de toxische mannelijke voetbalcultuur (cultureel) en de dynamiek binnen de voetbalwereld en binnen de clubs (institutioneel). Denk bijvoorbeeld aan het feit dat het scheldwoord 'homo' in de sport algemeen geaccepteerd lijkt, of aan een flyer van de KNVB die zich alleen lijkt te richten op het jongensvoetbal met alleen foto's van spelende jongens (zie bijv. Keppel 2022).³¹

Bij de start van de eerste bijeenkomst van de Commissie Mijns werd de commissieleden duidelijk dat de reikwijdte van de oorspronkelijke opdracht, namelijk ons als commissie te richten op ovivi, te eng was geformuleerd, in de betekenis dat de advisering zich vooral richtte op de bestrijding van racisme en niet op het meer inclusief maken van het voetbal. Hoewel de commissie is ingesteld voor en door het voetbal, is het de wens van de commissie om ook als vliegwielen te dienen voor de bestrijding van racisme en het streven naar meer inclusiviteit in de sport en de samenleving als geheel. In de sport geldt het adagium: je bent zo goed als je laatste wedstrijd. Dit geldt niet alleen voor spelers, maar ook voor bestuurders en andere functionarissen in het voetbal. Een dergelijke commissie wordt al snel qua effectiviteit beoordeeld op het laatste racistische en discriminerende incident in het voetbal. Niets zo opportunistisch als het voetbal. Gelet op het feit dat dergelijke

30 Zie www.nrc.nl/nieuws/2023/03/28/witte-spelers-krijgen-vaker-de-leiding-a4160715, bezocht in maart 2023.

31 In de uitingen van de KNVB zijn nu steeds ook vrouwen te zien.

incidenten lastig uitroeibaar zijn – ketenpartners lukt het immers al jaren niet om deze uit te roeien –, gaat het ook altijd om iets negatiefs en reactiefs.

De commissie hecht vooral, net als de KNVB en de rijksoverheid, aan het beginsel dat de rechten en kansen van iedereen bevorderd worden. Het gaat in de commissie daarbij niet – alleen – om kleur. Het gaat erom dat in eerste instantie de KNVB-organisatie, de clubs, de trainers/coaches, scheidsrechters en andere officials een veel betere afspiegeling worden van de leden/sporters. Ofwel, de Commissie Mijns staat voor het streven naar meer inclusiviteit:

'Het belangrijkste is dat we geprobeerd hebben een stip op de horizon te zetten. Die stip houdt in dat de KNVB binnen 5 jaar een voorbeeldbond zou moeten zijn voor alle sportbonden in Nederland op het gebied van inclusiviteit en het bestrijden van racisme. En de Nederlandse Voetbalbond heeft een voorbeeldfunctie voor alle voetbalbonden in Europa. Aangezien de KNVB de grootste voetbalvereniging is, vinden we het als commissie belangrijk dat zij als voorbeeld voor alle verenigingen doen waar ze voor staan.'³²

Ovivi is in 2020 voor drie jaar van start gegaan. De commissie hoopt ook na 2023 door te gaan met de voornoemde werkzaamheden. Het Mulier Instituut concludeerde in ieder geval dat voortzetting van het antidiscriminatiebeleid in het voetbal nodig is ondanks veel nieuwe maatregelen.³³ De commissie baseert zich bij alle advisering zo veel als redelijk mogelijk is op feiten uit de wetenschap. Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat de voetbalwereld niet inclusief is. Zo geven Peeters en Van Sterkenburg (2017) aan dat van de 477 spelers 190 spelers (40%) een minderheidsachtergrond hebben en dat 5% van de trainers en assistent-trainers een minderheidsachtergrond heeft in het professionele voetbal.³⁴ En dan hebben we het nog niet over scheidsrechters of – andere – leiderschapsposities in het Nederlandse voetbal. Dit geldt zowel voor de topsport als voor de breedtesport. Kortom: de

32 Zie de website commissiemijns.nl, bezocht in februari 2023.

33 Zie www.mulierinstituut.nl/actueel/voortzetting-antidiscriminatiebeleid-in-het-voetbal-nodig-ondanks-veel-nieuwe-maatregelen/, bezocht in maart 2023.

34 Zie www.kenniscentrumsportenbewegen.nl/kennisbank/publicaties/?etnische-en-gender-diversiteit-in-topbesturen-en-coaching-posities-in-het-nederlandse-profvoetbal&kb_id=22043.

focus van de commissie ligt naast het bestrijden van racisme en discriminatie dus ook op de voorkant. Zij heeft om die reden advies gegeven over een meer inclusief selectieproces.

Verandering schuurt

De eerste keer dat de Commissie Mijns in de media van zich liet horen, was toen gesprekken tussen Frank de Boer voor de positie van bondscoach en de KNVB in de afrondende fase zouden zijn. Bij het programma Jinek (2020) lieten Ruud Gullit en Marjan Olfers zich kritisch uit over de KNVB.³⁵ De Commissie Mijns trachtte advies te geven om het proces in opmaat naar een nieuwe bondscoach zo zorgvuldig mogelijk te laten plaatsvinden, met het oog op meer inclusiviteit. 'Kijk naar wat mensen hebben gedaan, geef mensen de kans', aldus Ruud Gullit. De KNVB gaf in een brief aan dat de commissie uit was op 'invloed op de sollicitatie'.³⁶ De Commissie Mijns gaat niet over de selectie van kandidaten, maar kan wel gevraagd en ongevraagd advies geven. Herhaaldelijk is bijvoorbeeld aangegeven dat bijvoorbeeld een meer inclusieve selectiecommissie ook kan leiden tot meer inclusieve kandidaten, ongeacht de functie.³⁷ Hoewel werd verwacht dat de commissie op zou stappen, heeft zij ervoor gekozen om juist – ook als het schuurt – door te zetten. Kort en goed: de Commissie Mijns is van mening dat talentvolle mensen een kans moeten krijgen, ongeacht afkomst, gaardheid, gender enzovoort. Humberto Tan heeft zich – op persoonlijke titel – op 10 maart 2023 ook laten horen. Na het vertrek van Alfred Schreuder bij Ajax kreeg assistent Reiziger niet de kans om hoofdtrainer te worden. Reiziger speelde bij Ajax, won onder meer de Champions League en Wereldbeker. Hij werd als trainer van Jong Ajax kampioen van de eerste divisie en werd vervolgens assistent van Ten Hag en later Schreuder. Nu vertrekt Reiziger bij Ajax. *De Volkskrant* citeerde Reiziger: 'Om zwarte spelers kunnen trainers niet heen, maar later in de staf weten ze niet door te dringen tot de top' (Vissers 2023). De Commissie Mijns gaat – vanzelfsprekend – niet over het beleid van de clubs, zo geeft Tan aan in het artikel. Ver-

35 Jinek, 22 september 2020, Ruud Gullit & Marjan Olfers.

36 Jinek, 22 september 2020, Ruud Gullit & Marjan Olfers.

37 Zie www.ser.nl/-/media/ser/downloads/thema/diversiteitinbedrijf/publicaties/2021/divers-werven-selecteren.pdf.

volgens spreekt hij zijn verbazing uit over het feit dat Reiziger als opvolger van Ten Hag en Schreuder niet eens werd genoemd. ‘Dat vinden we niet raar, alleen maar heel bijzonder’, aldus Tan.

Het gaat de commissie niet alleen om Reiziger. Het gaat breder om meer inclusiviteit onder trainers. Voetbaljournalist Willem Vissers geeft aan dat Pascal Jansen (AZ) de enige donkere trainer is in de eredivisie; Adil Ramzi (jong PSV) is van Marokkaanse afkomst en is trainer in de eerste divisie (Vissers 2023).

OneLove

Een tweede keer dat het flink schuurde, was tijdens de actie OneLove. Het gaat om het dragen van de aanvoedersband die staat voor OneLove. Deze campagne staat voor liefde voor iedereen. Door de campagne wordt aandacht gevraagd voor discriminatie van mensen van kleur, maar ook van mensen met een lhbtq+-achtergrond. Orkun Kökçü (Feyenoord) en Redouan El Yaakoubi (Excelsior) weigerden de band te dragen.³⁸ De boodschap raakte beschadigd. Er ontstond ophef nadat werd aangekondigd dat de aanvoedersband niet nog een speelronde zou worden gedragen.³⁹ Bij het televisieprogramma *Voetbal Inside* gaf Chris Woerts (een professional in de sportmarketing, die geregeld aanschuift bij het programma *Voetbal Inside*) aan dat er niet meer met de aanvoedersband gespeeld zou gaan worden. De angst was dat de discussie zich ging richten op wie wel of niet de aanvoedersband zou gaan dragen en dat daarmee de boodschap teniet zou gaan. Hoewel de KNVB aan de Commissie Mijns heeft aangegeven dat het nooit met de campagne had willen stoppen, ontstond door de communicatie wel dit beeld. Gullit gaf aan dat dit een blunder was, echt een gemiste kans. Gullit legde de vinger op de zere plek:

‘Het gaat er niet zozeer om dat ze de commissie hebben gepasseerd [de Commissie Mijns was niet gekend in het besluit de campagne te stoppen; MO & JL], maar om het feit dat veel mensen bij de KNVB het niet voelen. Zij voelen niet aan den lijve wat het is om buitengesloten te zijn. Daarom is het meer voor de bühne, om te laten zien: kijk ons eens even dit doen.

38 NB Excelsior besloot de aanvoedersband met OneLove aan een andere speler te geven, toen speler El Yaakoubi weigerde de aanvoedersband te dragen (28 maart 2023).

39 NOS, 17 oktober 2017.

Maar ze voelen de urgentie niet, ze kunnen zich niet inleven. Dan krijg je dit soort dingen.⁴⁰

Het gaat om de feiten. Er is nauwelijks inclusiviteit. Vaak wordt daartegen ingebracht dat het moet gaan om kwaliteit. Daarin schuilt echter de valse veronderstelling dat er onder bijvoorbeeld mensen van kleur geen kwaliteit bestaat. Dit werd ook lang over vrouwen gezegd: we willen ze wel, maar we willen wel kwaliteit ... Het gaat uiteindelijk om het creëren van kansen voor talenten, om het steunen, opleiden en trainen, en daartoe moet binnen de organisatie de wil bestaan, ongeacht kleur, gender, geardeerdheid enzovoort. Het blootleggen van het onbewuste en het automatisme waarmee aannames ontstaan, ligt aan de basis van verandering.

Tot slot

Op dit moment is het een feit dat de afgelopen jaren wel op sleutelfuncties binnen de KNVB is gestuurd op meer inclusiviteit. Denk aan de benoeming van Marianne van Leeuwen (CEO betaald voetbal), de benoeming van Nigel de Jong als directeur topvoetbal binnen de KNVB, of aan de benoeming van Clarence Seedorf in de raad van commissarissen van de KNVB.⁴¹ Hierdoor ontstaat langzaam maar zeker een betere afspiegeling van de leden van de KNVB. De KNVB speelt daarbij een voortrekkersrol. Bij de clubs is nog een wereld te winnen en zeker op sleutelposities binnen het voetbal zelf. Het vrouwenvoetbal krijgt steeds meer grond onder de voeten. Neem alleen het feit dat het vrouwenvoetbal niet langer de status heeft van amateursport. Daarnaast zagen op 4 maart 2023 meer dan 30.000 mensen vol enthousiasme en zonder een wanklank de vrouwenvoetbalwedstrijd Ajax-Feyenoord. Is dit dan een juichverhaal? Nee, zeker niet. Er heerst een dominantie van *unconscious bias* in het voetbal (en de samenleving). Er is nog steeds een onbalans binnen alle geledingen van de voetballerij als het gaat om kleur, iedere speler die uit de kast komt is nog steeds een mediasensatie, voor vrouwen is het zeker niet altijd veilig in de voetballerij, enzovoort.

40 Zie www.ad.nl/nederlands-voetbal/ruud-gullit-ergert-zich-aan-knkvb-in-onelove-campagne-een-blunder-echt-een-gemiste-kans~ac70e604/, bezocht in maart 2023.

41 Zie www.knkvb.nl/nieuws/organisatie/berichten/67471/clarence-seedorf-beoogd-lid-rvc.

Het moet bovendien mogelijk zijn om tickets uitsluitend op naam te kopen, te controleren dat die persoon ook in het stadion aanwezig is, deze persoon geen stadionverbod is opgelegd, op die plaats in het stadion zit waar die hoort te zitten, en gestraft kan worden indien die zich wangedraagt. Het is daarbij van belang dat de club leiderschap toont en dit in gang zet. De clubs kunnen, als zij de moed en de wil hebben, hieromtrent striktere regels stellen (bijvoorbeeld in het licentiereglement) en daarnaast in jaarverslagen en andere communicatiemiddelen aandacht besteden aan het bestrijden van spreekkoren en ander wangedrag, en alle negatieve gevolgen daarvan belichten voor hun spelers en zich niet misdragende supporters.

Wij als commissieleden hebben als team besloten door te gaan, ook tegen de stroom in. Het start bij een harde normstelling: racisme en discriminatie zijn in de (voetbal)sport en samenleving onacceptabel. Er moet – dus – iets veranderen. Wij blijven deze normstelling herhalen en duwen daarnaast op meer inclusiviteit, op inclusieve selectiecommissies. En bovenal leggen we de *unconscious bias* bloot, laten we het schuren. Opleiden en trainen moet ook betekenen het inzichtelijk maken van vooroordelen. Zoals Maya Angelou zei: 'Prejudice is a burden that confuses the past, threatens the future and renders the present inaccessible.' Ofwel: vooroordelen vormen een last die het verleden in verwarring brengen, de toekomst bedreigen en het heden ontoegankelijk maken. Het zijn in eerste instantie de leiders in de sport op wie de plicht rust uit te dragen dat racisme en discriminatie nergens thuishoren en een wil tot verandering in actie om te zetten.

Literatuur

Auditteam Voetbal en Veiligheid 2022

Auditteam Voetbal en Veiligheid, *Incidentevaluatie van de ongeregelheden in seizoen 2021-2022. Een analyse naar de aard en omvang van de incidenten tijdens het eerste deel van het seizoen 2021-2022*, 14 april 2022.

CCV 2022

CCV, *Allemaal gelijk* (documentaire), 2022.

CIDI 2012

CIDI, *Monitor anti-semitische incidenten in Nederland*, 2012.

Keppel 2022

P. Keppel, *De laatste man*, Amsterdam: Thomas Rap 2022.

Peeters & Van Sterkenburg 2017

R. Peeters & J. van Sterkenburg,
*Etnische en gender diversiteit in
topbesturen en coaching posities
in het Nederlandse profvoetbal*,
Erasmus Universiteit Rotterdam
2017.

Vissers 2023

W. Vissers, 'Assistent Reiziger
vertrekt, waarom is hij eigenlijk
niet geschikt als Ajax-hoofd-
trainer?', *de Volkskrant*
10 maart 2023.